

Brudstykker af et dansk-norsk Forfatterlexicon for Tiden før 1660.

Ved H. F. Rørdam.

For en Del Aar siden syslede jeg med Planen til Udgivelsen af et dansk-norsk Forfatterlexicon for Tidsrummet fra Bogtrykkerkunstens Indførelse indtil Aaret 1660; men min Forflyttelse til en Virksomhed langt fra Hovedstadens Samlinger gjorde mig Fuldendelsen til en Umulighed. Naar jeg nu udgiver nogle Brudstykker eller Prøver af det ufuldendte Arbejde, da sker det i den Tanke, at mit Forsøg mulig kunde være en Opmuntring for en eller anden yngre Videnskabsmand, der har lettere Adgang til vore store Bogsamlinger, end jeg i mange Aar har haft, til at optage Planen, saa meget mere som Bibliotheca Danica — hvis Fortsættelse og Fuldendelse meget maa ønskes — nu indeholder en Vejledning, som ikke forelaa, den Gang jeg begyndte mit Arbejde. For øvrigt har jeg stræbt at faa ethvert Skrift i Hænde, som jeg har nævnet. De Skrifter, om hvilke jeg maa antage, at de nu ikke mere eksistere, i alt Fald ikke her i Landet, ere mærkede med *. Blandt de anførte Forfatteres Arbejder har jeg ment, ogsaa at burde nævne utrykte Skrifter — dog betegnede som saadanne — saaledes som det ogsaa er sket i *Møllers* Cimbria literata. Biografiernes Omfang har maattet rette sig efter det foreliggende Materiale; men selv hvor det forelaa i rigelig Mængde, har jeg dog stræbt at fatte mig i Korthed. De Forfattere, hvis Navne ere mærkede med *, findes ikke nævnedes i *Jens Worms* Lexicon over danske, norske og islandske lærde Mænd I—III (1771—84) eller i *R. Nyerups* og *J. E. Krafts* Almindelige Litteraturlexicon for Danmark, Norge og Island (1820). — Forfattere, hvis Skribentvirksomhed er begyndt før Aaret 1660, ere medtagne, selv om de fleste af deres Skrifter ere fra en sildigere Tid.

A.¹⁾

Abel (Christen Pedersen) skal være født i Nibe; af nogle siges han at være fra Aalborg, hvilket dog maaske kun betegner, at han

¹⁾ Skjønt det er sædvanligt, at vore Forfatterlexica og historiske Registre sætte de Personer først, hvis Navne begynde med *Aa* (som Aagaard, Aalborg osv.), har jeg dog ikke ment at burde følge denne Skik, der vel nærmest kan betegnes som en conventionel Uskik, da ingen dog nu ellers begynder Bogstavrækken med *Aa*.

var Student fra denne Bys Skole; i saa Tilfælde maa han vel være den Christiernus Petræus, der deponerede fra Aalborg 1636. Senere opholdt han sig en Tid i Norge, hvor han synes at have staaet i et vist Forhold til Kansler Jens Bjelke og hans Søn Jørgen Bjelke, Befalingsmand over Bratsberg Len. Endelig blev han 1663 Præst for den dansk-norske Menighed i Amsterdam, i hvilken Stilling han formodentlig blev til sin Død.

Worms Lex. I, 8. Tauber, Biogr. Notitser om Dim. fra Aalborg Sk. II, 24. Andr. Chr. Arrebos Løvned og Skr. udg. af Rørdam, II, 161. Daae, Nordmænds Udvand. t. Holland og England, S. 17—8.

Nogle herlige, deylige oc skøne Regle oc Lærdomme om et ræt sandt christeligt Leffnet. Christiania 1658. 12. Amsterdam 1663. 12 (Skriftet er en Oversættelse, det er forfattet af Geo. Hartlibius).

Psalmebog for Menigheden i Amsterdam. Amsterd. 1667. 16. (Titelen mgl. Se Bibl. Dan. I, 330).

Testimonium apostolicum de unitate et æterna trinitate Deitatis. Amstel. 1669. 8. (Skriftet angives af Worm som udkommet paa Hollandsk smst. 1667).

Schat-Kamer der goddelijcke Wijsheidt, vertoonende de Rijckdom der Ziele etc. t'Amsterd. 1671. 8.

Elogium de septenaria felicitate Christiani V. Regis Daniæ. Amstel. 1674. 8.

Acheleye (Gabriel), Søn af Knud Gabrielsen A. til Hjulerød, Landsdommer i Skaane, og Hustru Sophia Woyen, var født i Skaane, studerede paa Sorø Akademi og rejste vistnok siden udenlands, da han i et efterladt Haandskrift giver udførlig Anvisning til, hvorledes man burde indrette sine Udenlandsrejser, hvilke han priser som et vigtigt Dannelsesmiddel. Den 3die Maj 1643 blev han ansat som Sekretær i det danske Kancelli, hvor han siden gjorde Tjeneste; som Løn aflagdes han med Domprovstiet og et Vikarie i Aarhus Kapitel. Arvede Hjulerød efter sin Fader og blev Oberst i den skaanske Hærafdeling. I Aaret 1649 fik han i Forbindelse med Henrik Bjelke det Hverv paa Kong Frederik III's Vegne at modtage Hyldingseden af Beboerne paa Island. Døde 1652.

Klevenfeldts Saml. og flere hdsk. Kilder. Grundtvig, Medd. fra Rentekammerark. 1872, S. 164. Ketilson, Forordn. t. Island, III, 9—11. Danske Saml. 2 R. II, 67—8. Wormii Epist. p. 114. 1046. 1049. Thiset, Stamtavler over danske Adelslægter. I, 11.

XXV Exercitationes sive politico-philologici discursus in librum C. Cornelii Taciti de moribus Germanorum veterum. Sorø 1646. 8.

(Ledsaget af en glimrende Censura af Steph. Joh. Stephanius). Jvfr. Hamburg. Berichte von gelehrten Sachen. 1743, S. 475.

Islandske oc Færøiske Hylding befattet vdi en kort historiske Narration, hvorledis Kongl. Mayt. Kong Frederich ved sine did afferdigede Commissarier lod tage Huldskab oc Troskabsed aff Indbyggerne paa forbemeldte Insuler. Kbh. 1650.

Peregrinatoriæ prudentiæ præcepta. 1643. (Dansk Hdskr., nu i Kgl. Bibl., jvfr. Det Kgl. Danske Selskabs Begyndelse og Tilvæxt, S. 168).

Enchiridion athleticum, en Fegtebog. (Hdskr. i 8vo, tilskikket Jørgen Seefeld 1649. Originalen fandtes 1683 hos M. Ludvig Pontoppidan, Præst i Herlufmagle. Bircherods Dagbog, App. t. Febr. 1683).

Pseudodoxia epidemica eller flitig Randsagning udi mange och atskillige vrangre Meninger, der almindeligen holdis for visse och utvivfvelactige at være. Skreffven udi Engelske Sprog aff Thom. Browne, Med. Doct., och efter Hs. Kgl. Maj. naadigste Befaling aff Engelske paa Danske oversat aff Gabriel Acheleye Knudsen. Anno 1652. (Hdskr. i to Foliobind, i Kgl. Bibl.).

von Achen (Gert Peitersen), var en Søn af Peiter v. Achen, der med sin Fader kom her til Landet som landflygtig for Religionens Skyld. Blev 1603 eller et af de nærmest følgende Aar Sognepræst i Hjøring, deltog 1609 i Bispevalget i Aalborg. Døde »efter lang udstanden Legems Skrøbelighed« den 11te September 1635. Var gift med Mette, Datter af Hr. Melchior Edvarnsen (Demejer), Præst i Aggersborg.

Saml. t. jydske Hist. og Topogr. III, 257. V, 86. Wulff, Stat. Bidrag, S. 119. Ny kirkeh. Saml. VI, 107—8. Wiberg, I, 645. III, 734.

Refrigerium animæ: Det er Siælens Vederquægelse, aff den 16. Dav. Psal. vdi sal. Fru Sophie Basis, Jørgen Ornings til Skorupgaard hans Hussfruis Lijgs Nedersettelse vdi S. Catharinæ Kirke vdi Hjøring den 13 Martij 1634. Aarhus 1638. 4.

* von Achen (Melchior Gertsen), Søn af fornævnte. Blev 1638 Sognepræst i Haverslev og Bejstrup, Aalb. St. Døde 28de December 1667.

Saml. t. jydske Hist. og Topogr. III, 257. Wiberg, I, 560.

Udgav Faderens Ligprædiken over Fru Sophie Basse og ledsagede den med en Fortale (dat. Hjøring, Kyndelmisse Dag 1638) til velb. Jørgen Orning til Skorupgaard, Befalingsmand paa Aastrup.

Adamius (Villads Nielsen) var født omtrent 1564 i Randers, hvor hans Fader, M. Niels Adamsen, var Sognepræst ved Graabrødre ell. Slotskirken († 1587). Efter at være bleven Student drog han

1587 til Rostok som Tugtemester for Otte Lindenov, hvem han siden ledsagede paa hans mangeaarige Rejser og under hans Ophold i Strasburg, Heidelberg og Padua. Paa det sidst nævnte Sted blev han immatrikuleret i Novbr. 1592. Otte Lindenov afsluttede 1595 sin Rejse, men Adamius har vistnok endnu en Tid fortsat sine egne Studier og lagt sig efter Medicinen. Efter sin Hjemkomst blev han i Maj 1597 beskikket til Rektor ved Randers Skole med Forpligtelse til at blive i denne Stilling i tre Aar, hvis han ikke forinden fik anden Ansættelse. Ved Aaret 1599 nedsatte han sig dog som praktiserende Læge i Bergen. Den 30te Juni 1603 tog han den medicinske Doktorgrad ved Kjøbenhavns Universitet. Da han havde gjort sig vel fortjent under den Pestepidemi, som havde været i Bergen, blev han den 3die Juli 1603 beskikket til Medicus ordinarius sammesteds og fik Løfte om et Kannikedømme, som han opnaaede Aaret efter. I denne Stilling døde han den 15de Maj 1616 (1617?). Gift med Dorothea, Datter af Biskop M. Anders Fos i Bergen. Efter Dr. Villads's Død ægtede hun M. Jon Sørensen, Lector theol. smsts.

Otte Lindenovs Levnedbeskriv. (Mnscr.). Suhms Saml. II, 3, 7. Norske Rigsregistr. IV. 15. 60. 135. 666. Rørdam, Hist. Kildeskr. 1. R. II. Kbhvns. Univ. Hist. III, 144. Norske Mag. II, 561. Kirkeh. Saml. 3. R. II, 741.

Theses de peste. Hafniae 1603. 4.

Breve, trykte i Rørdams Hist. Kildeskr. 1. R. II, 580—3. 592—4.

Adolphus (Iver Pedersen), Søn af nedenanførte Dr. Peder Alfsen, var født 1620 i Bergen og blev Student fra Trondhjems Skole. Siden (1644—6) studerede han i Leiden. Efter sin Hjemkomst blev han 1647 Kapellan og ikke længe efter Sognepræst i Fron og senere tillige Provst i Gudbrandsdalen i Christiania Stift. Den 8de Maj 1649 tog han Magistergraden ved Kjøbenhavns Universitet. Han foranledigede Optagelsen af Lesje Jernværk, i hvilken Anledning han havde en Mængde Stridigheder. I det hele var han voldsom i sin Færd og hengiven til Drik. Døde den 31te Marts 1665. Gift med Birgitte, Datter af hans Formand, Hr. Thor Lavritsen i Fron.

Resen, Bibl. p. 314. Budstikken, Chra. 1821. III, 341. Hist. Tidsskr. udg. af den norske hist. Foren. 2. R. IV, 281 flg. Pers. Tidsskr. II, 133.

Medulla oratoria, continens omnium transitionum formulas, quibus ornari possit Oratio Rhetorica, in gratiam studiosorum Eloquentiæ, ex variis Oratoribus collecta ab Ivaro Petr-Adolpho. Lugd. Bat. 1646. 12. Amsterod 1656. 12. I Budstikken nævnes desuden Ud-

gaver fra 1662, 1680, 1693 og 1702, hvis Trykkesteder dog ikke angives.

* *Breviarium dictionum*. Lugd. Bat. 1646. 8.

Undervisning om de Formørkelser, som 1654 sig have ladet see. Christiania u. Å. 4.

Prædiken over Psalme XLVI ved Takkegudstjenesten i Trondhjem 1659 i Anledning af Trondhjem Lens Gjenerobring fra Svenskerne. (Hdskr. i Kgl. Bibl., jvfr. L. Daae, Trondhj. Stifts gejstl. Hist. S. 111).

Adolphus (Petrus), se Peder Alfsen.

Alanus (Hans Jensen), var født den 18de August 1563 i Landsbyen Ala i Halland. Faderen hed Jens Eskildsen, Moderen Bente Lauritsdatter. Under Syvaarskrigen maatte Moderen flygte med sin lille Søn over til Sjælland, hvor Fru Birgitte Gøye tog hende i sin Tjeneste og sørgede for hendes Søn, som hun holdt til Studeringerne. Ni Aar gammel kom han i Herlufsholms Skole, hvorfra han 1582 afgik til Universitetet. Efter at have studeret sex Aar i Kjøbenhavn, tilbragte han ni Aar paa Rejser eller ved fremmede Højskoler, tildels som Hovmester for Jens Brahe, Søn af Peder Brahe til Krogholm. Efter sin Hjemkomst blev han 1597 af Arild Hvitfeldt beskikket til Rektor paa Herlufsholm, hvorfra han i Foraaret 1602 kaldtes til Professor pædagogicus ved Universitetet. Den 13de Juli s. A. tog han Magistergraden. Den 17de Juni 1607 blev han Professor i Rhetorik og i September 1608 i Græsk, hvilket Fag han 1610 ombyttede med Dialektik. Som Universitetets Rektor var han Medlem af den anseelige Kommission, som under Kongens eget Forsæde i Februar 1614 dømte i Sagen mellem Resen og Kock paa Mødet i Kolding. I April 1621 traadte han efter Befaling atter tilbage til Lærerstolen i Græsk. Han døde den 12te Februar 1631. Gift i December 1602 med Elline Mortensdatter, Prof. Anders Krag's Enke. Efter hendes Død (24de Maj 1615, 48 Aar gl.) ægtede han 1617 den fjortenaarige Gjørild, Datter af Raadmand Christen Jakobsen i Malmø.

Vinding, Acad. Haun., p. 203 ff. Kbhvns Univ. Hist. III, 609 ff. Wad, Rekt. p. Herlufsholm, S. 12 ff.

Theses de Sermone. I. Hafn. 1608. 4 — II. ib. 1609. 4.

Introductio ad artem logicam. Hafn. 1610. 4. — Efterfulgtes af ti andre Samlinger af Theses logicæ. Hafn. 1612—21. 4.

Dissertatio III. de sermone, qua agitur de pronunciatione lingvæ Græcæ. Hafn. 1622. 4. — Disquisitio II. de pronunciatione Græcæ. ib. 1623. 4.

Dissertatio philosophica miscellaneorum quæstionum. I. Hafn. 1624.
4. — II. ib. 1625. 4.

Ad Criminationes Joh. Goropii, Becani, et aliorum similium, objectas Saxoni Grammatico, responsio brevis. Hafn. 1627. 4.

Dissertatio de Gentium quarundam, præcipue de Cimbrorum ortu. Hafn. 1628. 4.

Latinsk Digt i C. Aslaci Oratio Theol.-Hist. 1621. Spøgefuldt lat. Mindedigt over Mogens Bertelsen, se Pontopp. Ann. eccl. Dan. III, 715—6. (Fuldstændigt i Hdskr., Ny kgl. Saml. 743. Fol. Vol. 1).

Albipratæus (Søren Jespersen), vistnok fra Hviding i Vorning Sogn, Viborg St. og Student fra Viborg Skole, synes 1598 at have opholdt sig i Danzig.

Προπέμπτικα ἀντισχεδία M. Nicolao Arctandro Wiburgensis dioc. superintendenti, M. Petro Hegio, M. Joanni Petreo, M. Christiano Fossio, ibid. canonicis, et D. Martino Joanni, ecclesiæ Wdebynedrensens præconi, dedicata. Dantisci 1598. 4.

Albretsen (Hans) var født 1525 i Kjøbenhavn og kom i en ung Alder til Universitetet, hvor han 1544 tog den filosofiske Baccalaurgrad og ikke længe efter blev Magister. Uden forud at have studeret udenlands blev han 1545 eller 46 Professor i Græsk ved Universitetet og 1554 i Dialektik. Da Biskop Peder Palladius i sine sidste Aar var meget svagelig, hjalp Hans Albretsen ham med hans theologiske Forelæsning; den 1ste April 1558 tog han Baccalaurgraden i Theologien, hvorpaa han den 31te Maj s. A. kaldtes til Professor i dette Fag. I Slutningen af Aaret 1559 blev han Palladius's Medhjælper i Bispeembedet, og efter hans Død beskikkedes han den 29de Maj 1560 til Biskop i Sjælands Stift. Den 28de Januar 1563 kreeredes han af Niels Hemmingsen til Doctor Theol. Han døde den 25de Maj 1569 som Universitetets Rektor. Gift 1550 med Karine, Datter af Lektor Anders Jensen Ljung, Sognepræst i Malmø.

Vinding, Acad. Haun. p. 83—5. Zwergius, Sjæl. Cler. S. 83 f. Kbhvns. Univ. Hist. I, 606 f.

Themata Logica, Rhetorica et Ethica. Hafn. 1555. Fol. pat.

Theses de uno mediatore. Hafn. 1559. 4.

Dispositio Concionum, quæ in diebus publ. precationum 12. 13. 14. Julij populo proponuntur, ad usum Ministrorum uerbi. (Heri tre danske Bededagsbønner). Hafn. 1563. 8.

Enarratio Psalmi XX. Exaudiat te Deus etc. In tres Conciones

digesta pro ministris verbi. In diebus precationum 14. 15. 16. Augusti. Hafn. 1564. 8.

Psalmi XC explicatio tribus concionibus distincta, ita vt Ecclesijs Dei proponi possit, in diebus publicarum precationum 18. 19. 20. Julij. (Heri tre danske Bededagsbønner). Hafn. 1565. 8.

Dispositio trium concionum ex Hoseæ 14 capite pro ministris verbi in diebus precationum 25. 26. 27. Martij. Hafn. 1566. 8.

Udgav 1564 Peder Palladius's danske Alterbog med en Fortale, der ogsaa er optrykt i senere Udgaver.

Skrev 1563 Fortale til Peder Tidemands Bønnebog, og 1564 Fortale til sammes Oversættelse af Luthers Huspostil.

Skal have forfattet flere Psalmer i Hans Thomesens Psalmebog (1569), hvoraf dog kun kjendes: Jeg veed en Urt baade deilig oc bold. — Epigramma Joh. Alberti H. findes i Balt. Jacobi, Sepulchri facies Ciceronis.

Breve til Frederik II trykte i Zwergius' Sjæl. Cler. S. 88—90, og i Ny kirkehist. Saml. VI, 100—1.

Hans Synodalmonita 1560—8 ere trykte i Ny kirkehist. Saml. II, 464—507.

Albretsen (Henrik), se Hamilton.

Albretsen (Jakob), se Horsens.

Albretsen (Peder) er formodentlig født i Kjøbenhavn henimod Midten af det 15de Aarh. Sin videnskabelige Uddannelse modtog han i Udlandet, navnlig i Kølñ, hvor han 1474 erholdt Licentiatgraden i Medicinen, efter at han tidligere sammesteds var promoveret til Magister artium. 1478 findes han immatrikuleret i Rostok. Samme Aar blev han af Christiern I udsendt for at antage Lærere til det Universitet, Kongen agtede at oprette i Kjøbenhavn. Det var navnlig i Kølñ, at han søgte disse. Ved Indvielsen af Kjøbenhavns Universitet 1479 blev han dets Vicekansler, og kort efter kreeredes han til Doktor i Kirkeretten. Skjønt han ikke vides at have holdt Forelæsninger ved Universitetet, gavnede han det dog meget paa forskjellige Maade, blandt andet ved at skjenke det dets første Bogsamling, og ved at fremme Bogtrykkerkunstens Indførelse her i Landet. 1488 omtales han som Kannik ved Vor Frue Kirke, og Aaret efter forekommer han som Kirkens Værge. 1492—3 deltog han i en Statssendelse til Tydskland, England og Skotland. 1496 nævnes han som Raadmand i Kjøbenhavn, i hvilken Stilling han forblev til sin Død, og han forekommer som Meddommer i flere betydelige Retssager. I Be-

gyndelsen af det 16de Aarhundrede forlenedes han af Kongen med S. Jørgens Gaard udenfor Kjøbenhavn. Han døde i Slutningen af Aaret 1517 efter at have sørget for sin Ihukommelse ved flere gudelige Stiftelser. — Han var gift, hvilket synes at vise, at han, skjønt en Tid lang Kannik, ikke kan have været præsteviet.

Vinding, Acad. Haun. p. 55—6. Werlauff, Kbhvns. Univ. fra dets Stift. til Reform. S. 11—5. Rørdam, Kbh. Kirker og Klost. S. 137—40. Kall-Rasmussen, Musse Herred I, 104. S. B. Smith, Om Kbhvns. Univ.-Bibl. før 1728, S. 4 ff.

Han har bidraget til Udgivelsen af de første med Aarstal forsynede Bøger fra Gotfred af Ghemens Presse i Kjøbenhavn:

Fundamentum in gramatica deserviens scolasticis pro leuissima informatione scolarium vtillissimum atque rarum. — Presens tractatus impressus est Hafnye in curia dñi doctoris Petri Alberti. 1493. 4.

Regule emendate correcteque Hafnye de figuratis constructionibus gramaticis ex diuersis passibus sacre scripture ac poetarum. Impresum est (opus) in vniuersitate haffnensi expensis doctoris Petri Alberti de Haffnya. 1493. 4. (Jvfr. Nyerup, Mantissa, p. 10—21. Werlauff a. Skr. Bruun, Aarsberetn. fra kgl. Bibl. I, 47—54).

*Albretsen (Rasmus) omtales af Lyskander som en vel studeret Præst og Psalmedigter. Men det er ellers ikke bekjendt, hvor og naar han har virket.

Lyskanders Løvned og Bog om danske Skribenter, S. 225—6.

Nogle Psalmer, af hvilke en Del skulle være trykte i Hans Thomesens Psalmebog (1569).

*Alfsen (Peder), paa Latin: Petrus Adolphus Asloensis, var født i Oslo. Studerede mange Aar udenlands, hvor han erhvervede Doktorgraden baade i Jurisprudents og Medicin. Ved Universitetet i Padua blev han indskreven i Januar 1613. Efter sin Hjemkomst beskikkedes han 1617 til Medicus i Bergen og forlenedes med et Kannikepræbende smst.; 1623 fik han tillige Brev paa Indkomsten af Herø Præstekald mod at forsyne Embedet med en Kapellan; men han mistede snart igjen denne Forlening. 1626 forlenedes han derimod med Kantordømmet i Oslo Kapitel med Forpligtelse til »at læse Philosophiam for Ungdommen i Skolen, saa og lade sig bruge in praxi medica og Kantoriet forvalte«. Den 21. Juni 1631 beskikkedes han til Lagmand i Trondhjem, hvilket Embede han 1654 afstod til sin Svigersøn Niclas Povelsen, med hvem han var en af de første Participanter i Løkkens eller det Meldalske Kobberværk. Han døde i en meget høj Alder den 3die Maj 1663.

— Var gift med Anne, Datter af M. Jakob Jakobsen Wolf, Lektor i Odense.

Suhms Saml. II, 3, 8. 215. Nye Saml. III, 201. 206. 299. Norske Rigsregist. IV. V. VI. Resen, Bibl. p. 314. Bloch. Fyns Gejstligh. I. 286. Budstikken, Chra. 1821. III. 339—42. Personalh. Tidsskr, II, 110. Danske Mag. 4. R. II, 246—7. Luth. Ugeskrift. Chra. 1882, S. 361 ff.

Latinsk Digt i A. C. Arrebos Davids Psalter, 1627.

I Arne Magn. Saml. 371 Fol. findes »Picturæ quarundam Antiquitatum Norvegicarum, ex mandato Domini mei et magni Mecænatis Christiani Frisii, seren. Regis Cancellarii Magnifici, a Petro Adolpho, Canonico et Philosophiæ in Gymnasio Christianensi Lectore, Anno 1627 collectæ, traditæ et ad D. Olaun Worm transmissæ«. (Kort Udtog i Suhms Saml. II, 3, 215—6. Jvfr. O. Wormii epist. p. 383). Afskr. i Ny kgl. Saml. 1066 Fol.

I Resenii Bibl. p. 294 anføres »Den Norske Loubog trykt i Kjøbenhavn 1610. Forklaret aff Doct. Petro Adolpho, Laugmand i Thruandhiem i 39(?) Aar. M. S«. Jvfr. Suhms Saml. Skrifter, VII, 34. Schønning, Thruandhj. Selsk. Skr. in 8vo III, 308. 318. 325. 360.

Alpinas, se Machabæus.

***Altewelt (Albert Jørgensen)** var født i Roskilde, blev 1621 Student fra sin Fødebys Skole og fik i Marts 1622 Kommunitetet. Under sit Ophold ved Universitetet var han i Huset hos D. Caspar Bartholin. Efter nogle Aars Studeringer blev han 1625 øverste Hører ved Roskilde Skole; som saadan søgte han i Januar 1626 Universitetet om det saakaldte Stipendium Regium til Udenlandsrejser. Bartholin anbefalede ham ved denne Lejlighed ikke blot for et ustraffeligt Levned, men ogsaa for hans store Færdighed i det græske Sprog, hvori han kunde udtrykke sig baade i Prosa og Vers. Efter at han havde aflagt en Duelighedsprøve ved Forsvaret af en af ham selv forfattet theologisk Disputats, blev Stipendiet ham tilstaaet i April s. A., hvorpaa han studerede udenlands indtil 1630, da han blev Rektor i Roskilde, med hvilket Embede et Kanonikat var forbundet. Den 28de Maj 1631 tog han Magistergraden i Kjøbenhavn. 1638 blev han af Lensmanden i Ringsted, Jørgen Seefeld, kaldet til Sognepræst i denne By; men da Borgerskabet havde kaldet den hidtilværende Rektor i Vordingborg, M. Augustinus Povlsen, til deres Præst, opstod herved en Strid, som dog ved Kongebrev af 22. Oktober 1638 afgjordes saaledes, at M. Albert Jørgensen Altewelt som den, der var kaldet af Lensmanden som »bedste Sognemand«, og som desuden havde

været længst i Embede, skulde beholde Kaldet. Han blev dog først ordineret 3. April 1639. Senere tillige Provst i Ringsted Herred. Han døde 1657 (begr. 3. August). Var to Gange gift; hans sidste Hustru, Gjertrud, havde efter hans Død Stridigheder med Eftermanden om Pensionen.

Bloch, Rosk. Domscole. I, 52—3. II, 36. III, 6—7. IV, 1. T. Hofman, Afhandl. om Tiende, 2. Udg. S. 59—60. Gjessing, Jubellærere. II, 2, 329—30. Ny kirkeh. Saml. I, 501. Act. Consist. 2¹/₁, 1626. Sjæl. Indlæg 1658 A.

Disp. Theologica de iudice et norma iudicandi in controversiis religionis (sub præsidio D. Casp. Er. Brochmanni). Hafn. 1626. 4.

Amerinus (Hans Lauritsen) var født i Ribe, hvor hans Fader, M. Laurits Nielsen Riber, var Sognepræst ved Domkirken, indtil han 1554 blev Biskop i Aalborg Stift († 1557). Medens han studerede i Kjøbenhavn, gav D. Niels Hemmingsen ham, paa Grund af den Færdighed, hvormed han udenad reciterede Ciceros Tale pro S. Roscio Amerino, Tilnavnet Amerinus, som han siden beholdt. 1571 blev han indskreven ved Universitetet i Leipzig. Efter i en Række Aar at have studeret udenlands, hvor han 1577 blev Magister og senere Doctor Medicinæ, udnævntes han 1583 til Provincialmedicus i Ribe, i hvilken Stilling han døde den 21de Oktober 1605. Siden den 12te Maj 1581 havde han været forlenet med et Kanonikat i Ribe Domkapitel. Gift 1. med Anne Hansdatter fra Ribe († 21de Febr. 1586), 2. 15de Oktober 1587 med Lene, Datter af M. Jakob Madsen Vejle, daværende Sognepræst i Ribe og siden Biskop i Odense. Efter Amerinus's Død ægtede hun Borgeren Jens Andersen Lund i Ribe.

Terpager, Ripæ Cimbr. p. 627 f. Inscript. Rip. p. 40. Kirkehist. Saml. 3. R. II, 180, 488. Ny kirkeh. Saml. II, 519. Lyskander, Scr. Dan. S. 251—2. Kinch, Ribe By fra Ref. til Enev. S. 257—61.

*Epithalamion in nuptias Erasmi Joh. Reravii. Hafn. 1567. *

*Eucharisticon ad Deum opt. max. pro defensione et gubernatione annua. Hafn. 1570.

Querela Daniæ in mortem Christiani III. ad Nicolaum Coldingensem. Hafn. 1570. 8.

Carmen in honorem nuptiarum Matthiæ Lagonii Ripensis et Mariæ, Johannis Langi, civis Flensburgensis, filiæ. Lips. 1572. Fol. pat. (Vedføjjet er et »Votum« af Brudgommens Broder, Stephanus Lagonis Ripensis).

Egloga nova et festiva de Pacis foedere inter regna Daniæ et Sueciæ, in qua belli Duces et alii viri generosi, celebrioresque Danicæ

Nobilitatis familiæ, nec non præcipua bellicarum nauium nomina recensentur. Witeb. 1573. 8. (Optaget »recognita et aucta« i det følgende Skrift).

Carminum varii generis pars prima. Witeb. 1576. 8.

Ripensium Episcoporum series et vita, tetrastichis comprehensa. Hafn. 1591. 4. (Paa ny udgivet og fortsat af P. Terpæger, ib. 1704. 4).

*Carmen de Coronatione et laude Christiani IV. Hafn. 1596.

Andersen (Anders), se Ringkjøbing.

Andersen (Christen), en flittig latinsk Poet. Opholdt sig 1648 ved Universitetet i Rostok. Han skrev sig almindelig Christianus Andreæ M., hvilket sidste Bogstav man undertiden har forklaret som Magister, undertiden som en Forkortelse af Tilnavnet Mylius. (Worm I, 28. II, 204). Sædvanlig sammenblandes han med den nedenauførte *Christianus Andreæ*.

Dodecas geminata Anagrammatica, quam Patronis, fautoribus, amicis paravit, destinavit, consecravit Christianus Andreæ, s. l. 1642. 4.

Phoebus coronatus seu Symbola Heroica, item moralia et similia, dicta Anno 1644. s. l. 8.

Davidis psalmi poenitentiales septem diversis diversorum carminum generibus redditi. [Hafn.] 1644. 8.

Oratio gratulatoria in reditum Christiani IV. Hafn. 1644. 8.

Ocellus Sorensis anagrammate repræsentatus. Hafn. 1644. 4.

In natalem Jesu Christi. (Tilegnet Kjeld Krag). Soræ 1645. 8.

Threnos in obitum et ad Coelos abitum Dn. Christiani Qvartj Daniæ Regis 1648 Rostochii in communi luctu profusus. [Rost. 1648]. 12.

Eusebie Prodeambulans. 1 Thes. 5. Anno 1648. [Rost.] 12. (Tilegnet Ove Gjedde).

Floria Danica sive Encomion Anagrammaticum honori Dn. Cancellarii Regii nec non Secretariorum cancellariæ Regiæ adumbrata. Soræ 1654. 4.

Andersen (Gudmund), en Bondesøn, født i Bjarg i Midfjord Syssel paa Island; gik i Holum Skole og fik Testimonium af Rektoren sammesteds; men da han manglede Midler til at drage til Universitetet, vendte han atter tilbage til Bondegjerningen. Imidlertid forfattede han et (utrykt) islandsk Skrift, hvori han forsvarede Flerkoneri og Utugt. Dette gav Anledning til, at han blev anklaget af Biskop Thorlak Skulesen, og at Lensmand Henrik Bjelke sendte ham til Kjøbenhavn, for at Sagen kunde blive undersøgt. Da det

theologiske Fakultet, for hvilket en latinsk Oversættelse (forfattet af Runolf Jonsen) var forelagt, fuldkomment samstemmede med Biskoppen i Dommen over Skriftets forkastelige Tendens, blev Forfatteren indsat i Blaataarn. Ved et mærkeligt Tilfælde blev Kong Frederik III imidlertid opmærksom paa ham, og da det ved nærmere Undersøgelse viste sig, at han i Naivitet havde forfattet det omtalte Skrift som en Art Skarpsindighedsprøve uden Hensigt dermed at fremme Usædelighed, blev han frigivet og efter bestaaet Prøve indskreven som Student og fik Plads paa Regensen. Han besad fortrinlig Indsigt i det islandske Sprog og de nordiske Oldskrifter. Men han døde allerede 1654 af Pesten, som den Gang rasede i Kjøbenhavn.

Finn. Johannæus, Hist. Eccl. Isl. III, 586. 722. Fortalen til Philosophia antiq. Norv.-Dan. dicta Wøluspa. 1673. Det theol. Fakultets utrykte Erklæring. O. Wormii Epistolæ, p. 1071.

Philosophia antiqvissima Norvego-Danica dicta Wøluspa alias Edda Sæmundi. Ex. Bibliotheca Petr. Joh. Resenii. Hafn. 1673. 4.

Lexicon Islandicum sive Gothicæ Runæ vel lingvæ septentrionalis dictionarium, scriptum a Gudmundo Andreæ Islando, et nunc tandem in lucem productum per Petrum Joh. Resenium. Haun. 1683. 4.

Til Gudmund Andersens Forarbejder støtter sig formodentlig ogsaa andre af Peder Resens til den nordiske Filologi henhørende Skrifter (se under denne Forfatter).

Andersen (Hans) fra Helsingør studerede Medicin og fik 1622 det kgl. Rejsestipendium, som han beholdt i 5 Aar. Opholdt sig siden i Wittenberg, hvor han 1625 tog Magistergraden. Derfra drog han til Padua, hvor han blev immatrikuleret den 29de November 1625. I det følgende Aar besøgte han de mærkeligste Steder i Italien. Lønnet af Hertugen af Toscana holdt han i Januar og Februar 1627 anatomiske Forelæsninger i Pisa; men en ham tilbudt fast Professorpost sammesteds afslog han, for ikke at nødes til at skifte Konfession. Han vendte nu tilbage til Padua, hvor han endnu opholdt sig i Oktober 1627. Det var da hans Hensigt snart at vende hjem til Fædrelandet. Dette skete dog neppe, da det omtales, at han senere har øvet Lægevirksomhed i Konstantinopel, og derfra er han, som det synes, ikke kommen tilbage.

Acta Consist. $\frac{27}{2}$, $\frac{17}{6}$, $\frac{29}{6}$, $\frac{27}{7}$, $\frac{4}{9}$ 1622. Konsist. Ark., Pakken 38. Saml. t. Fyns Hist. og Top. IV, 176. Wormii Epist. p. 120—7, cfr. Præf. p. XLII. Suhms Saml. II, 3, 9.

Epistolæ duæ ad D. Ol. Wormium (impr. inter Epist. Worm. p. 124—7).

Andersen (Jens) var 1549 Sognepræst i Idestrup paa Falster, og døde her, som det antages, i Aaret 1582.

Im. Barfod, Den falsterske Gejstlh. I, 202. (Her kaldes han dog urigtig *Hans Andersen*).

En ganske herlige Trøste Bog, huor vdi der findis skønne oc trøstelige Lerdomer, imod atskillige Kors, modgang, sorrig oc bedrøffuelse. Rostock 1581. 8vo. (Tilegnet Jens Falster til Korselitse).

***Andersen (Jens)** var 1619 Sognepræst i Gjerding og Blenstrup i Viborg St. Døde 1640.

Wiberg, Alm. dsk. Præstehist. I, 433. Præsteliste fra 1619 i Konsist. Arkiv (Kirkeh. Saml. 3. R. V. 106).

En selsom Siun, med Paamindelse til en sand Omvendelse oc Bedring i daglig Liif oc Lefnet, skeed i Judland i Wiborg Stict nu i Julij Maaned, Aar 1629. (Udg. af Christen Hansen Riber, Biskop i Aalborg). Kbh. 1629. 4to.

***Andersen (Morten)**, Kapellan i Helsingborg.

Ode Sapphica de passione, morte, resurrectione et ascensione Dn. nostri Jesu Christi. Hafn. 1594. 4to.

Andersen (Morten), se Skavbo.

Andersen (Peder) var født i Kjøbenhavn og blev Hører ved Roskilde Skole. Nyerup siger, at han døde 1599, hvilket Aarstal dog ikke passer med Trykkeaaret paa hans Skrift.

Bloch, Roskilde Domscoles Hist. II. 34.

Joan. Casæ Flor. Galateus, seu de morum honestate et elegantia libellus. Ad qvæstiones succinctas in usum Scholarum revocatas per Petrum Andream Hafnianum, Collegam docentium in Schola Roskildensi. Hafn. 1602. 4to.

Andersen (Povl), Søn af Anders Bertelsen, Amtsskriver og Kannik i Aarhus, og Hustru, Margrete Scandorf. Siges at være født i »Geinge« i Jylland — en By af dette Navn gives dog neppe — selv kaldte han sig Aarhusius, vistnok som Student fra Aarhus Skole. Efter 1651 at have taget Magistergraden i Kjøbenhavn, blev han 2. April 1652 viet til Præst i Grønby og Anderslev i Skaane; 1655 Provst i Vemmenhøjs Herred. Døde 1658. Gift med Formandens, Hr. Hans Watzons Enke, Boel Madsdatter, født 10. Apr. 1611, † 1658. En gammel Antegnelse siger om ham, at »han fik Enken, som var vel bedaget, derfor var Ægteskabet, som det kunde«.

Cawallin Lunds St. Herdaminne II, 217. Pers. Tidsskr. IV, 242.

Festivitati nuptiarum Dn. Pauli Assveri Melissi, verbi Divini in Qverestad et Smidstrup Scanorum Præconis, lectissimæqve virginis Birgittæ Ludovici Muntheniæ, Dn. M. Ludovici Munthenii filiaë, Lundis 26 Junij celebrandarum, applaudit sponsi consobrinus P. A. A. Hafn. 1642. 4to.

*Exercitationes logicæ X. Hafn. . . . 4to, tillægges ham, men Angivelsen beror maaske paa en Forvexling.

Andersen (Povl) var født 1585 i Kjerteminde. Student 1604 fra sin Fødeby's Skole. Efter Opfordring af sin Slægtning og Bysbarn M. Knud Bieske studerede han i tre Aar med denne i Tydskland. Efter Hjemkomsten blev han Hører ved Odense Skole, hvilken Plads han dog snart opgav for at begive sig til den lærde Holger Rosenkrands paa Rosenholm, hvor han var i to Aar. Derpaa opholdt han sig i nogen Tid ved Universiteterne i Kjøbenhavn og Vittenberg. 1615 tog han efter Indbydelse Magistergraden i Kjøbenhavn og blev, efter nogle Maaneders Ophold i Biskop H. P. Resens Hus, i Oktober samme Aar Sognepræst i Assens og Kjærum og senere tillige Provst i Baag Herred. Døde den 25de December 1640. Hans Hustru, der hed Margrete Jensdatter Bang, døde 12te Juni 1654.

Rørdam, Kbh. Univ. Hist. IV, 655—6. Bloch, Fyns Gejstl. II, 151. Saml. til Fyns Hist. III, 10.

De prima causa et dependentia omnium ex ipsa. Witeb. 1614. 4.
De duobus Christi statibus. Witeb. 1614. 4.

Andersen (Povl), se Medelby.

*Andersen (Steffen) maa have levet ved Midten af det 16de Aarhundrede, hans Stilling er ubekjendt.

Lyskander, Scr. Dan. udg. af Rørdam, S. 304, kaldes her Stephanus Andreæ H.

*Epitaphium Dñi Joh. Bille et Dñæ Ingertæ Rønnoviæ carmine elegiaco ad Ermegardam et Birgittam Bildones sorores. (Hr. Hans Bilde til Egede døde 1542 og hans Hustru, Inger Rønnov, 1548, fra hvilket Aar Epitaphiet vel altsaa er. Jvfr. Marm. Dan. II, 307—8).

Andreæ (Christianus), en Tydsker fra Jena (Jenâ-Thuringus), som 1642 opholdt sig i Kjøbenhavn.

Syntagma anagrammaticum Regiæ Danicæ Cancellariæ Secretarios continens. Hafn. 1642. 4to.

Threnologia snper Lipsiam expugnatam. Havn. 1642. 4to.

Justa Exequialia piis manibus Dn. Oligeri Rosencrantzii de Rosenholm, facta Haffniæ a Christiano Andreæ J. Th. Anno 1642. 4to.

Aqvilonius (Bertel Knudsen) var født den 7de Marts 1588 i Kongsted i Sjælland, hvor hans Fader, Hr. Knud Nielsen Nordrup, var Sognepræst (døde 12te Marts 1606), Moderen ægtede 1607 Eftermanden, Hr. Hans Sørensen (Nyborg). Sønnen, der i sine tidligere Aar sædvanlig paa Latin kaldte sig *Toxotes* (Skytte), men senere *Aqvilonius* (Nordrup), gik i Herlufsholm Skole, hvor navnlig Rektor *Willich v. Westhofen*, en af den Tids mest celebre Latindigtere, fik en blivende Indflydelse paa hans litterære Retning. Efter at være bleven Student tilbragte han en Del Aar paa Rejser i fremmede Lande. Han drog først til England og Skotland; siden besøgte han Tydskland, Frankrig, Italien og endnu fjernere Egne. En Gang havde han det Uheld ufrivillig at blive gjort til Soldat, men slap dog atter fri efter nogen Tids Forløb. I Aaret 1610 kom han hjem, og den 28de April 1612 tog han Magistergraden i Kjøbenhavn. Ved samme Tid blev han Rektor i Malmø og i November 1614 Slotspræst sammesteds. I Aaret 1619 beskikkedes han ifølge særlig kgl. Befaling til Præst i Løderup og Hørup, og valgtes endnu samme Aar til Provst i Ingelstad Herred. Den sidste Forretning frattraadte han 1647; men Præsteembedet beholdt han til sin Død, den 7de Januar 1650. — Gift 1. († Febr. 1615). 2. 10de September 1616 med Lisbeth (Datter af Hr. Niels Olsen, Præst i Asserum i Bleking), der døde den 7de April 1663.

Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne. IV, 78—81. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 241 ff.

Lusuum juveniliū, Lib. I. . . . Lib. II—III. [Rostochii] 1609.

8. Lib. IV—VI . . . Lib. VII. Hafn. 1611. 4. 1618. 8.

Otia adolescentiæ et pericula. Rost. 1613. 8.

Epicon in memoriam sereniss. Reginæ D. Annæ Catharinæ, recitatum in R. Acad. Hafn. XIII Aprilis 1612 (trykt i *Qvinqvatria feralia pro sancta memoria Reginæ D. Annæ Catharinæ*. Hafn. 1614. 4).

Juveniliū reliquiæ et properata laborum interludia. Rost. 1615 8.

Q. Horatii manes sive perpetuæ in ejus Odas parodiæ. Hafn. 1615. 8.

Liber XXVIII poematorum. Hafn. 1616. 4.

Epistolarum centuria auspicalis. Witeb. 1617. 8.

Epistolarum selectarum II. centuriæ. Rost. 1617. 8.

*Epistolarum selectarum centuriæ III & IV. Amstel. 1619. 4.

Adolescentiæ interludia. Rost. 1620. 12.

Epistolarum selectarum centuriæ quinque, quæ Lipsianum aliquid habent infusum et ad morem ac modum novæ illius Musæ. Simili-

tudinum item Atticarum libri duo e commentariolis quibusdam, sive notæ sunt, in Marcum et Matthæum selecti. Rost. 1623. 8.

Epigrammatum græcorum libri VI. Rost. 1626. 8.

Odarum novarum libri II. Ad duos incomparabiles Heroes (o: Chr. Friis & Frants Rantzow) scripti. Rost. 1630. 8.

Philomusi Aphemi *Ποιημάτων*, quæ quidem prodierunt, liber XL. Ad celsiss. Heroem Tagium Tottium, Daniæ Senatorem. Rost. 1633. 8.

Similitudinum Atticarum libri septem. Cornel. Aquil. in mundum emittente. Editio Tertia. Portuæ 1639. 8.

Ποιημάτων (quæ quidem prodierunt) Liber XXXX. C. Aq. in famam efferente. Portuæ 1640. 8.

De Danicæ lingvæ cum Græca mistione diatribe. Ob novum scribendi genus authore spernente aut negligente producta per C. Aq. Portuæ 1640. 8.

Pro Danica perfectione vindiciæ, diatribe secunda. Per C. Aq. famæ permissa. Portuæ 1640. 8.

De Altitudine Danica panegyricus diatribe prima. Per C. Aq. in lucem ablegata. Portuæ 1641. 8.

De Danicæ lingvæ cum Latina mixtione diatribe. Authore non curante per C. Aq. in lucem allata. Portuæ 1641. 8.

Ad Poeticam Danicam deductio. C. Aq. editore. Portuæ 1641. 8. (Se Rahbek og Nyerup, Den danske Digtekunsts Hist. II. Indl.).

De sex sidst nævnte Skrifter findes samlede under følgende fælles Titel: Liberti Aliqvonii Interludia et diatribæ. Quæ in remissione scriptæ, in ea legi sine damno possunt. Tomus primus in Danica magnitudine ostendenda consumptus. C. Aq. in publicum apportante. Portuæ 1641. 8. (Jvfr. Hist. Tidsskr. IV, 138).

Declamatio polemica de successu expeditionis Christiani IV in Sveciam 1611. Portuæ 1644.

De monumentis antiquis Epistola (indført i Laur. Asseroi Inscript. Seland.-Danic. antigrapha. Hafn. 1621. 8).

Epistolæ ad D. Ol. Wormium et Wormii ad Bert. Canut. Aquilonium (impr. inter Epist. Worm. p. 41—51).

Bert. Knudsen A.'s Hdskr., Pro Danica nobilitate ostendenda Prodromus, findes i det kgl. Bibliothek.

Aqvilonius (Cornelius Bertelsen), Søn af fornævnte, udgav som Student, medens Faderen endnu levede, en Del af dennes utrykte Afhandlinger (se ovenfor). Hans videre Livsforhold ere ikke kjendte.

(Fortsættes.)